الف) طباق به معنای تطابق و تشابه

حضرت علیه السلام فرمودند: «لم یتفاوت فی ذاته»، یعنی در ذات خداوند، تفاوتی نیست. انقسام نیست. آیه‌ی شریفه خیلی جالب است؛ همین واژه‌ی «تفاوت»ی که امام علیه‌السلام برای ذات خداوند متعال به کار برده‌اند، در آیه‌ی شریفه برای خلق خداوند متعال به کار می‌برند. معلوم است که باید متوجه حیثیات باشیم. در سوره‌ی مبارکه ملک می‌فرمایند: «الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ»[1]؛ دیگر نمی گوید: «هل تری فی ذات اللّه من تفاوت»، همانطوری که در اینجا می‌گویند: «لم یتفاوت فی ذاته». یعنی تفاوتی در ذات خداوند متعال نیست. اما اینجا دارد: «ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت»؛ یعنی در خلق رحمان هم، تفاوت نیست. خُب، تفاوت نیست، به چه معنا است؟ والّا آیات بسیار زیادی هست که این تفاوت عرفی را بین خلق ثابت می‌کند: «وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ»[2]، «تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ»[3]، «إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ»[4]. همه‌ی اینها تفاوت است. پس چرا در آیه‌ی شریفه می‌فرمایند: «ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت»؟!

فکر کنید؛ شماره‌گذاری کنید. اگر طبق آن فرمایشی که در المیزان فرمودند، فقط همین قسمت از آیه را ببینید، «ما تری فی خلق الرحمن من تفاوت»، بگویید می‌توانند چند معنا داشته باشد؟ من احتمال می‌دهم، اگر دو - سه روز فکر کنید، بالای ده معنا می‌توانید پیدا کنید. معانی خوبی که تفاوت‌هایی هست، ولی مقصود اینها نیست. آنجایی که تفاوت نیست را یادداشت کنید. فقط نسبت به همین قسمت فکر کنید.

اما آنچه که می‌خواهم عرض کنم، نسبت به سیاق آیه‌ی شریفه است. در سیاق آیه‌ی شریفه - ظاهراً بیشتر نباشد - تفاوت دو معنا دارد. آن هم نسبت به کلمه‌ی قبلش که در آیه آمده است: «الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِنْ فُطُورٍ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ...». «طباقا» یعنی چه؟؛ خداوند متعال هفت آسمان را «طباقا» آفریده است. «طباق» مصدر باب مفاعله است؛ طابق، یطابق، مطابقتا، طباقا و طیاقا. «طباقا» یعنی یک نحو مثل هم هستند. همه اینها مثل هم هستند؛ مطابقاند. این مطابق آن است و آن مطابق این.... این یک معنا است که گفته شده است. مفسرین هر دو را دارند. اگر اینطور معنا کنیم، «تفاوت» چه می‌شود؟؛ یعنی مشابهت. همه، مطابق هم هستند؛ همه، شبیه هم هستند. «ما تری من تفاوت» چون طباقاند. وقتی به‌معنای «طباق» نگاه می‌کنید با مناسبت «طباق»، عدم تفاوت را معنا می کنید. اصلاً خود «طباق» دارد، می‌گوید؛ چون طباقاند پس تفاوتی نیست.

---

[1]. سوره‌ی ملک، آیه‌ی ۳.

[2]. سوره‌ی نحل، آیه‌ی 71.

[3]. سوره‌ی بقره، آیه‌ی ۲۵۳.

[4]. سوره‌ی حجرات، آیه‌ی ۱۳.

بازبینی #2
ایجاد شده 7 فوریه 2024 17:23:40 توسط ... .
به روزرسانی شده 10 فوریه 2024 13:26:33 توسط ... .